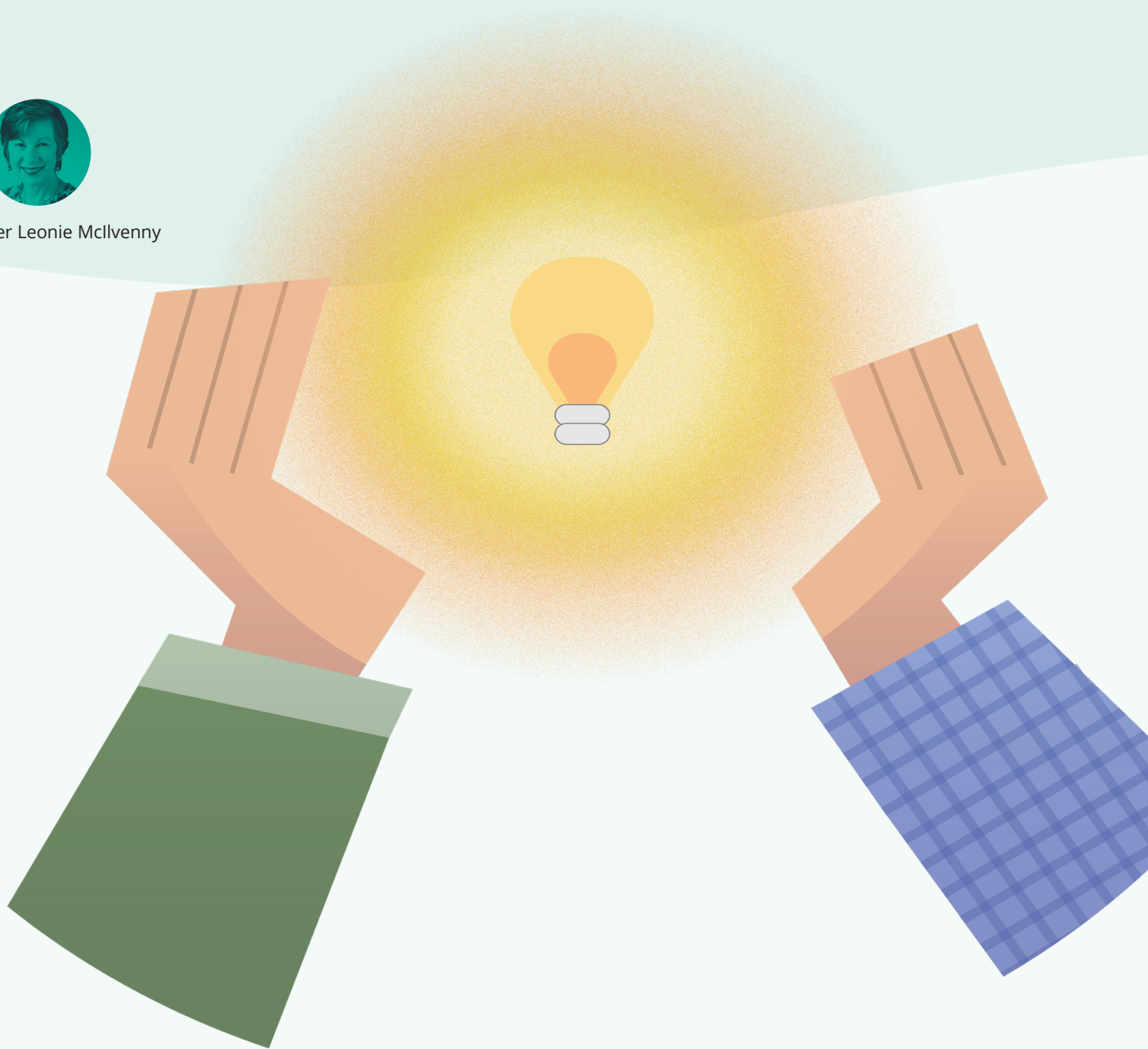

en profunditat

De la teoria a la pràctica: un debat sobre la creativitat i el currículum

per Leonie McIlvenny

"Tots tenim la creativitat potencial per a contribuir, individualment o col·lectivament, a la supervivència, a l'avenç i al benestar de la nostra societat d'éssers humans"

Lederach (2005)

20

21

diàlegs

EN PROFUNDITAT

La importància de la creativitat com a habilitat essencial del segle XXI ha agafat impuls des que el Parlament i el Consell Europeu la van identificar com a "competència clau per a l'aprenentatge permanent"¹. Com s'indica a l'Informe sobre les "competències transversals en la política i la pràctica educatives"², s'ha introduït als documents curriculars de molts països, com per exemple a Escòcia³ i Austràlia⁴. La creativitat també ocupa un lloc destacat en diverses iniciatives mundials, com l'Associació per a les Habilitats del segle XXI⁵ que identifica "la creativitat" com una de les seves 4C; la Societat Internacional per a la Tecnologia en l'Educació (ISTE), que identifica "la creativitat i la innovació" com un dels sis dominis del seu NETS-S (Estàndards Nacionals en Tecnologia dels EUA) per a estudiants⁶; i l'Informe d'Experts Delphi de 2021 sobre el "pensament crític i la creativitat", que posa el focus en la importància de la creativitat en un entorn educatiu⁷. Per a consolidar la importància del desenvolupament de la creativitat, els programes de l'OCDE per a l'avaluació internacional dels estudiants (PISA) "2021 Creative Thinking Framework, 2022 Creative Thinking Assessment"⁸ i el marc d'avaluació de la

resolució creativa de problemes" de 2012 destaquen la creixent importància que s'està donant a la creativitat a escala internacional en els sistemes educatius.

QUÈ ÉS LA CREATIVITAT?

Les definicions de creativitat abunden. Ken Robinson⁹ la defineix com a "processos imaginatius amb resultats originals i de valor". El Consell Assessor Estratègic de l'OCDE¹⁰ diu que és "el procés pel qual generem idees noves que requereixen coneixements, habilitats i actituds específiques".

Independentment de la definició, alguns temes comuns al voltant de la creativitat són els següents:

- És un procés complex i dinàmic.
- Implica la generació d'idees originals.
- Sovint s'activa per la necessitat de trobar una solució a alguna cosa.
- És una interacció entre la naturalesa i l'educació, en què les disposicions innates s'alimenten a través d'oportunitats estructurades per a participar en activitats creatives.

- Pot passar tant de forma espontània (inconscient) com estratègica (conscient).

EL QUADRANT DE LA CREATIVITAT

Gran part de les reflexions sobre la creativitat es deriven del treball de Craft¹¹, que va suggerir dues formes contrastades de veure la creativitat: una com a fenomen individual o col·lectiu, i una altra com a domini-específic davant de domini-lliure. Craft també descriu la creativitat com a "petita c" o "gran C", depenent del context i del propòsit de l'exercici o activitat creativa. La creativitat "petita c" podria considerar-se com els esforços més espontanis i individuals que un emprèn en comparació amb la "gran C", que combina el pensament creatiu amb disciplines clau com la ciència i les humanitats per a un procés més conscient i reflexiu¹². El Quadrant de la Creativitat intenta fusionar aquestes idees de manera gràfica.

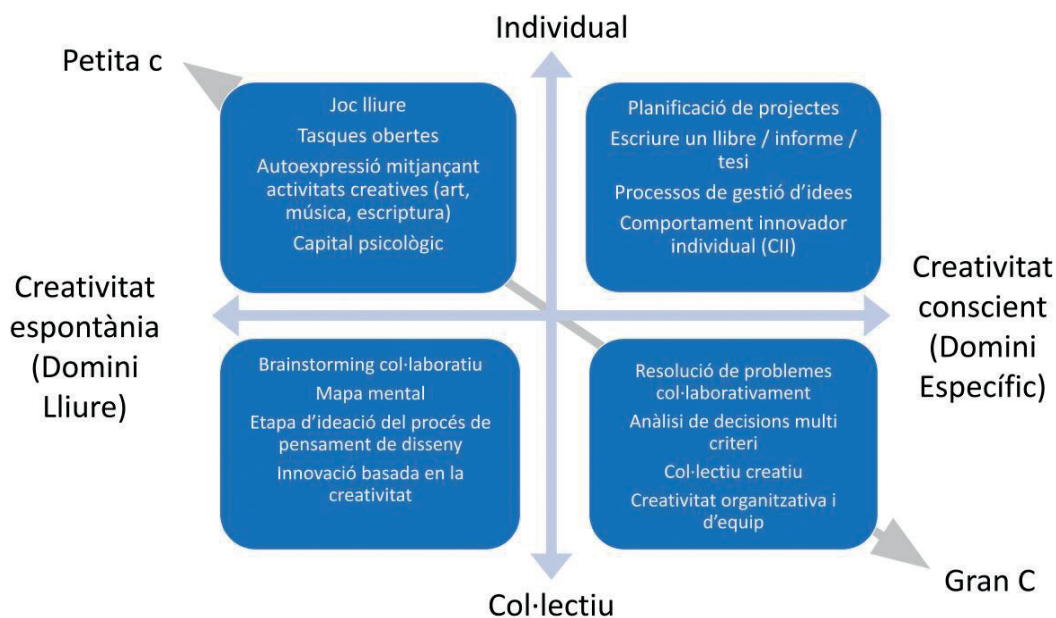
BARRERES PER AL DESENVOLUPAMENT DE LA CREATIVITAT A LES ESCOLES

Fins i tot amb el creixent cos de literatura que promou la creativitat com una habilitat essencial del segle XXI, encara hi ha barreres significatives per a implementar-la dins del currículum escolar. L'informe de la UNESCO sobre "les competències transversals en les polítiques i les pràctiques educatives"¹³ identifica tres àrees clau que en dificulten l'aplicació. **El repte d'una definició**, que deriva de la dificultat per determinar què és la creativitat i quin aspecte té en un entorn educatiu. En altres paraules, com fem operatiu allò que és un concepte abstracte

en comportaments avaluable? **Els reptes operatius**, que se centren en la seva ubicació al currículum i en els mecanismes d'avaluació que es posen en marxa per avaluar-la. En un sistema educatiu que continua separant les assignatures, la responsabilitat de desenvolupar l'habilitat "tova" de la creativitat s'ha relegat tradicionalment a les arts creatives. A mesura que l'imperatiu de dur a terme una disposició creativa a la col·lectivitat va guanyant força, s'està produint un canvi cap a una visió més estratègica i expansiva del paper que exerceix la creativitat en una gamma més àmplia de disciplines (gran C). Aquesta tendència també posa de manifest la necessitat de desplaçar la responsabilitat de l'ensenyament d'aquestes habilitats d'una àrea d'aprenentatge única a un enfocament més multidisciplinari i requereix la revitalització i la transformació dels marcs curriculars, les pedagogies i les pràctiques d'avaluació tradicionals. **Els reptes sistèmics** inclouen aspectes com un pla d'estudis sobrecarregat, la pressió per aconseguir l'èxit acadèmic i un enfocament de l'aprenentatge centrat en el professor.

ELS PROFESSORS SÓN LA CLAU

Millorar les creences i l'actitud dels professors sobre el valor de la creativitat, i desenvolupar la seva competència i confiança per a dur a terme activitats creatives de forma pedagògica, és essencial per a garantir que la creativitat es converteixi en una cosa omnipresent en el procés d'aprenentatge. Gonski¹⁴ suggereix que l'ensenyament i l'avaluació de la creativitat, en particular de forma integrada, és una tasca molt complexa que requereix

Quadrant de la Creativitat (Craft, 2008)

que els professors tinguin una sòlida comprensió de com integrar-la al seu ensenyament. Els professors han de comprendre les circumstàncies que la fomenten, com poden guiar eficaçment els alumnes perquè siguin més creatius en el seu pensament i com es pot reconèixer el pensament creatiu. Aquest procés de transformació requereix un ampli desenvolupament professional i suport sistèmic, així com la reavaluació del que els sistemes educatius realment valoren.

APLICACIÓ D'UN CURRÍCULUM DE PENSAMENT CREATIU

Hi ha molts enfocaments a adoptar per a garantir que la creativitat se situï estratègicament al pla d'estudis. Aquí es descriuen quatre enfocaments: 1) El professor individual que defensa l'ensenyament de les habilitats de pensament a la seva pròpia aula; 2) Marcs i eines acordats que s'utilitzen a tota l'escola per crear un llenguatge comú (però no necessàriament programat o avaluat); 3) L'ús d'un programa explícit que se situa "fora" del currículum basat en la matèria; o 4) Un enfocament de tota l'escola on les habilitats estan integrades estratègicament en el pla d'estudis, escrites en els programes i avaluades formalment (Un exemple d'aquest model és la capacitat general de pensament crític i creatiu del currículum australià¹⁵).

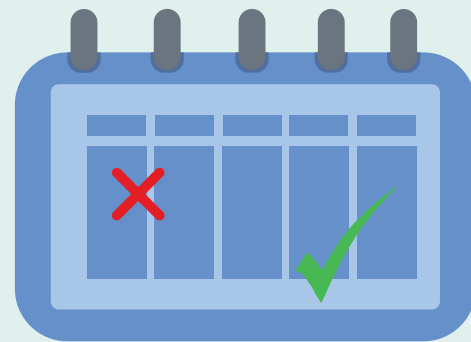
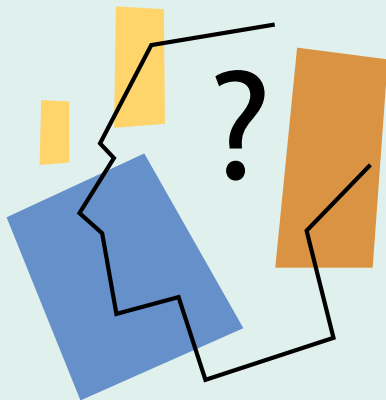
MARCS I MODELS DE PENSAMENT

Independentment de l'enfocament adoptat, no falten marcs o "eines de pensament" que es poden utilitzar: El Marc P21¹⁶ descriu la creativitat en tres àmbits:

- **Pensar de manera creativa** utilitzant eines i estratègies de pensament per a crear idees noves i valuoses.
- **Treballar de forma creativa amb els altres** per a desenvolupar, aplicar i comunicar noves idees als altres.
- **Implementar la innovació** per a fer una contribució tangible i útil al camp on es produirà la innovació.

Altres enfocaments exploren els hàbits de pensament. Alguns models d'aquest enfocament són: El **Model de Cinc Dimensions de la Creativitat**¹⁷ (ser inquisitiu, ser imaginatiu, perseverar, col·laborar i ser disciplinat);

L'ensenyament de la creativitat és una tasca molt complexa que requereix una sòlida comprensió de com integrar-la

els **Hàbits Mentals** d'Arthur Costa¹⁸, quatre dels quals es relacionen amb la creativitat (Crear, Imaginar i Innovar; Qüestionar i plantejar problemes; Pensar amb interdependència; i Pensar amb flexibilitat); la **Taxonomia de Bloom**¹⁹ proporciona una jerarquia de sis nivells d'habilitats de pensament, la més alta de les quals és la de Crear; les **Claus de pensament** de Tony Ryan²⁰ que promouen el pensament creatiu a través de diferents claus creatives (Desafiament, Invencions, Millora, Pluja d'idees i Preguntes); finalment, el "Barret verd per a pensar" de **De Bono**²¹ tracta sobre la creativitat.

Es podria argumentar que aquests models són una representació artificial del que és un procés molt complex i dinàmic, però per als educadors que són nous en aquest complex procés, o que hi tenen dificultat, proporcionen un pont entre el que és abstracte i el que és operatiu, i permeten que la creativitat es vegi i s'apliqui a l'aula.

AVALUACIÓ DE LA CREATIVITAT

Realitzar avaluacions internacionals que busquin valorar i, potser més important encara, entendre el lloc de la creativitat al currículum, afegeix estatus i visibilitat a

aquesta habilitat per assegurar que s'integra en els documents curriculars de forma estratègica i transparent. L'OCDE²² suggereix els avantatges potencials següents de l'avaluació de la creativitat a les escoles:

- La mentalitat creativa es pren de debò com un aspecte important del currículum formal a les escoles.
- Es posa èmfasi en el desenvolupament de plans d'estudis i activitats d'ensenyament que fomentin la creativitat.
- Es dona suport als professors perquè desenvolupin la seva capacitat de ser creatius i afegeixin pràctiques creatives als seus programes d'ensenyament-aprenentatge.
- L'estatus de la creativitat, com una habilitat essencial per a la vida, creix.

L'avaluació de la creativitat a les escoles millora el currículum i els plans d'estudi i dona estatus i visibilitat

Tot i que encara ens queda un llarg camí per a fer operatives unes pràctiques d'avaluació educativa, justa i vàlida al voltant de la creativitat, se segueix avançant.

ALGUNES REFLEXIONS FINALS

Siguin quines siguin les mesures que adopti un professor, una escola o un sistema perquè la creativitat adquireixi més importància, primer cal establir-ne la definició i la finalitat. Els educadors han de conciliar les agendes conflictives que veuen l'imperatiu institucional de recollir evidències dels esforços d'aprenentatge d'un nen amb la idea que el mateix acte de formalitzar i quantificar el procés creatiu pot tallar les ales del creador i la potencialitat que, si se'l deixa lliure, podria crear i arribar a ser. S'està captant realment tot el potencial d'aquesta creativitat o només allò que determinen els paràmetres limitats (controlats) de la tasca d'aprenentatge? És una cosa més important que l'altra? I, en cas afirmatiu, quin hauria de ser l'objectiu? El repte, potser, és fer totes dues coses: ajudar a il·luminar, o treure a la llum l'espurna creativa que hi ha en cada nen i aplanar camins alternatius perquè aquesta creativitat es desenvolupi, no només

Perquè la creativitat adquireixi més importància, cal que un professor, escola o sistema estableixi primer la definició i la finalitat

per a ajudar els alumnes a autorrealitzar-se, sinó per a permetre'ls ser contribuents valuosos a un repte col·lectiu molt més gran: fer del nostre món un lloc millor.

"No et pots limitar a donar a algú una injecció de creativitat. Cal crear un entorn per a la curiositat i una manera d'animar la gent i treure'n el millor".

Sir Ken Robinson

Leonie McIlvenny és professora de la Universitat de Curtin, especialitzada en alfabetització informativa i tecnologia digital. Autora de "Teaching 21st Century Skills a STEM Makerspace", col·laboradora de l'Informe Delphi d'experts sobre "Pensament crític i creativitat" i jurat dels "QS Reimagine Education Awards" 2021.

Referències

- 1 European Commission (2018). "Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning". Brussels, 17.1.2018 SWD(2018) 14 final
- 2 UNESCO (2015), "Asia-Pacific Education Research Institutes Network (ERI-Net) regional study on: transversal competencies in education policy and practice (Phase I): regional synthesis report". <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000231907>
- 3 Education Scotland. (2013). "Creativity across learning 3–18". Edinburgh: Education Scotland. http://www.educationscotland.gov.uk/Images/Creativity3to18_tcm4-814361.pdf
- 4 Ministerial Council on Education, Employment, Training and Youth Affairs. (2009). "Melbourne declaration on educational goals". Melbourne, Australia. http://www.curriculum.edu.au/verve/_resources/national_declaration_on_the_educational_goals_for_young_australians.pdf
- 5 Battelle for Kids. (2019). "Framework for 21st Century Learning". https://static.battelleforkids.org/documents/p21/P21_Framework_Brief.pdf
- 6 International Society for Technology in Education (ISTE). (2000) "ISTE Standards: Students". <https://www.iste.org/standards/iste-standards-for-students>
- 7 Impuls Educació. (2021). "Delphi Expert Report: Critical thinking and creativity. Two key lessons for the knowledge society in the age of innovation". Impuls Educació. Barcelona.
- 8 Organisation for Economic Co-Operation and Development [OECD]. (2019). "PISA 2021 Creating Thinking Framework". <https://www.oecd.org/pisa/publications/PISA-2021-creative-thinking-framework.pdf>
- 9 Robinson, K (2001). "Out of our minds: learning to be creative". P.118. Capstone Publishing.
- 10 Organisation for Economic Co-Operation and Development [OECD] (2017). "PISA 2021 Creative Thinking Strategic Advisory Group Report". Organisation for Economic Co-Operation and Development, [https://one.oecd.org/document/EDU/PISA/GB\(2017\)19/en/pdf](https://one.oecd.org/document/EDU/PISA/GB(2017)19/en/pdf)
- 11 Craft, A. (2008). "Approaches to assessing creativity in fostering personalisation". Paper prepared for discussion at DCSF Seminar, October 3, Wallacespace, London, UK.
- 12 Organisation for Economic Co-Operation and Development [OECD]. (2019). "PISA 2021 Creating Thinking Framework". <https://www.oecd.org/pisa/publications/PISA-2021-creative-thinking-framework.pdf>
- 13 UNESCO (2015), "Asia-Pacific Education Research Institutes Network (ERI-Net) regional study on: transversal competencies in education policy and practice (Phase I): regional synthesis report". <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000231907>
- 14 Gonski, D et al. (2018), "Through growth to Achievement: Report of the Review to Achieve Educational Excellence in Australian Schools", March 2018, Commonwealth of Australia.
- 15 Australian Curriculum, Assessment and Reporting Authority [ACARA] (2018) "Australian Curriculum General Capabilities". <https://www.australiancurriculum.edu.au/f-10-curriculum/general-capabilities/>
- 16 Battelle for Kids. (2019). "Framework for 21st Century Learning". https://static.battelleforkids.org/documents/p21/P21_Framework_Brief.pdf
- 17 Lucas, B. and E. Spencer (2017). "Teaching Creative Thinking: Developing Learners Who Generate Ideas and Can Think Critically.", Crown House Publishing, https://bookshop.canterbury.ac.uk/Teaching-Creative-Thinking-Developing-learners-who-generate-ideas-and-can-think-critically_9781785832369
- 18 Costa, AL & Kallick, B 2000–2001b, "Habits of Mind", Search Models Unlimited, Highlands Ranch, Colorado. <http://www.instituteforhabitsofmind.com/>
- 19 Bloom, B. S.; Engelhart, M. D.; Furst, E. J.; Hill, W. H.; Krathwohl, D. R. (1956). "Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals". Vol. Handbook I: Cognitive domain. New York: David McKay Company.
- 20 Ryan, T. (n.d) Thinker's Keys. <https://www.thinkerskeys.com>
- 21 Kivunja, C. (2015) Using De Bono's Six Thinking Hats Model to Teach Critical Thinking and Problem Solving Skills Essential for Success in the 21st Century Economy. "Creative Education", 6, 380-391. doi: 10.4236/ce.2015.63037.
- 22 Organisation for Economic Co-Operation and Development [OECD] (2020). "PISA 2022 Creative Thinking". <https://www.oecd.org/pisa/innovation/creative-thinking/>